

mjr. Mgr. Ondřej Kolář
Věznice Světlá nad Sázavou, vedoucí oddělení prevence a stížností
plk. Mgr. Tomáš Kubín
ředitel Věznice Odolov

Protiprávní jednání vězněných osob a role Pověřeného orgánu Vězeňské služby ČR

Úvod

Různorodé formy kriminality představují v současné době pro společnost významný problém. V případech objasnění trestné činnosti a zadržení pachatele je jedním z nich výkon trestu odnětí svobody. Odsouzení jsou umístěni ve věznicích různého typu a zdá se, že spravedlnosti bylo dosaženo a případ je uzavřen. Jedna z funkcí a účelu trestu je tak naplněna, pachatel je izolován od společnosti a je mu bráněno v pokračování v trestné činnosti. Významná část odsouzených se ovšem dopouští sociálně patologického chování i v průběhu vykonávacího řízení, tj. výkonu trestu odnětí svobody. Veřejnost, a zejména pak poškození, či oběti trestné činnosti, vnímají punitivní opatření související s umístěním pachatele za zdi vězeňských zařízení jako naprosto neodmyslitelné. Trest by měl působit mimo jiné „odstrašujícím“ efektem, přičemž se nemusí nutně jednat nejzávažnější formu trestné činnosti, ale mnohdy i bagatelní skutky.

Účelu trestu, náprava pachatele a jeho opětovná reintegrace do společnosti nebývá vždy úspěšná. Osoba umístěná ve výkonu trestu odnětí svobody posléze začíná, v případě recidivujících pachatelů již opakovaně, novou (staronovou) životní etapu. Právě v tomto bodě sehrává klíčovou roli Vězeňská služba České republiky (dále jen „vězeňská služba“ či „VS ČR“), která participuje, společně s dalšími institucemi, na procesu opětovné reintegrace odsouzeného zpět do společnosti s cílem mj. minimalizovat riziko jeho recidivujícího kriminálního chování. Mnohdy je však jednání a chování vězněných osob v příkrém rozporu s tímto úsilím a principy a má trestněprávní charakter. Vybraným formám trestněprávního jednání odsouzených osob a úkolů pověřeného orgánu VS ČR v této oblasti bude proto věnován následující text.

V příspěvku se autoři zaměří především na nedovolené jednání týkající se používání mobilního telefonu či jeho příslušenství, fyzické násilí vůči vězněným osobám, ale i zaměstnancům vězeňské služby (míněno jak pracovně právní poměr, tak služební poměr), zneužívání návykových látek, zejména omamných a psychotropních (dále jen „OPL“) a samostatnou kapitolu pak tvoří monitoring extremismu a radikalizace ve vězeňských zařízeních.

Mobilní telefony ve vazebních věznicích a věznicích

Jedním z velmi výrazných problémů, který souvisí s nedovolenou činností vězněných osob, je infiltrace mobilních telefonů do věznic. V této souvislosti je třeba zmínit, že je mnoho možností, jak tato zařízení do věznic pronikají, a nelze konstatovat, že existuje nějaká univerzální způsob, jehož eliminací by došlo k dramatickému nebo výraznému poklesu průniku mobilních telefonů do vazebních

věznic a věznic. Nelze říci, že by vězeňské orgány nečinily žádná opatření ve snaze předcházet průniku mobilních telefonů do věznic. Zkušenost je naopak zcela opačná, avšak vzhledem k množství různých možností infiltrace, je zamezení průniku mobilních telefonů do věznic velmi komplikované. Je důležité podotknout, že odsouzení mají možnost využít pro styk s prostředím mimo věznici telefonní automaty, které jsou v každé věznici umístěny. Na základě zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, se mohou s obsahem tohoto hovoru seznámit pověřené pracovníci, zpravidla to bývají právě pověřené orgány vězeňské služby. Na druhou stranu možnost užívat mobilní telefon vězňenými osobami hraje důležitou úlohu v rámci vězeňské hierarchie a vězňená osoba tak může díky této možnosti nejen volně komunikovat s prostředím mimo věznici, ale i být ve spojení například pomocí sociálních sítí. Nelze s jistotou říci, že mobilní telefony slouží pouze k nedovolené činnosti vězňených osob, často jde spíše o kontakt s rodinou, přáteli apod. Na druhou stranu však část mobilních telefonů může sloužit k navazující nedovolené činnosti spojené s distribucí dalších mobilních telefonů do věznic, s distribucí OPL apod. Mobilní telefon pak může hrát významnou úlohu např. při snaze dehonestovat zaměstnance věznic, poškozovat jejich dobré jméno, případně dobré jméno VS ČR, upozorňovat na „běžný“ vězeňský život aj.¹

Hovoří-li se o navazování nedovolených kontaktů s prostředím mimo věznice, tak je důležité upozornit, že každá vězňená osoba ve výkonu trestu odnětí svobody má stanoveny povinnosti, kterými je třeba se řídit a nerespektování těchto norem může vést až k jejich trestnímu stíhání.

Právě s tím souvisí činnost pověřeného orgánu vězeňské služby. Jde především o skutečnosti, které následují po nálezů mobilního telefonu a souvisí s dalšími postupy pověřeného orgánu. V případě, že dojde k zajištění mobilního telefonu u vězňené osoby, tak nestačí pouze fakt, že mobilní telefon byl zajištěn, ale je důležité zjistit, zdali nebyl přístroj používán k přípravě, či k následnému páchní jiných trestných činností. Zde však aktivita pověřeného orgánu vězeňské služby naráží na ustanovení § 88a odst. 1 TRŘ, kde je stanoveno, za jakých okolností se údaje o telekomunikačním provozu zjišťují. Před novelizací ustanovení § 337 odst. 1 trestního zákoníku (prosinec roku 2012) byly ze strany pověřeného orgánu vězeňské služby zahájeny úkony přípravného řízení trestního dle ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu. Principiálním rozdílem posouzení, respektive postupu v těchto věcech je především fakt, že výše zmíněnou novelizací bylo dotčeno již právě ustanovení § 88a odst. 1 trestního řádu (výpis z telekomunikačního provozu účastnické stanice), jelikož změnou horní trestní sazby přečinu Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání ze tří na dvě léta nejsou splněny zákonné podmínky pro předmětný výpis. Policejním orgánem tedy nelze provést požadovaný a z hlediska dokazování nezbytný procesní úkon. Nicméně pro objasnění skutečností rozhodných pro prošetření celé věci jsou tyto informace často klíčové, avšak v návaznosti na výše uvedené komplikují celý proces dokazování ze strany pověřeného orgánu vězeňské služby. Tím však není dotčena možnost kázeňského postihu vězňené osoby za držení, či přechovávání takovéto nepovolené věci, kde v procesu kázeňského řízení s vězňenou osobou nehraje roli, zda byla tato nepovolená věc používána ke

¹ Pardubický deník.cz [online]. [cit. 6. 3. 2017]. Dostupné z:
<http://pardubicky.denik.cz/zlociny-a-soudy/vecny-boj-odsouzeni-se-vyfotili-v-pardubicke-veznici-20140324.html>

komunikaci s osobami mimo výkon trestu odnětí svobody. Skutková podstata kázeňského přestupku je postavena právě na faktickém držení či přechovávání nepovolené věci.

Infiltrace omamných a psychotropních látek do vězeňských zařízení („dále jen OPL“)

Další skutečností, která je pro činnost pověřeného orgánu vězeňské služby, respektive pro vězeňskou službu jako takovou, klíčová, je odhalování průniku a zneužívání OPL vězňenými osobami. I v tomto případě nelze jednoznačně určit, jakým způsobem se OPL do věznic dostávají a stejně tak jako v případě mobilních telefonů je o celé spektrum možností, které snižují jejich odhalení. Mezi OPL, které se ve vězeňských zařízeních nejčastěji vyskytují, patří především THC a metamfetamin.¹

Detekování OPL u vězňených osob můžeme rozdělit do dvou základních kategorií. V prvním případě dojde k detekování těchto látek u vězňené osoby, která je vyzvána, aby se podrobila monitoringu moči na zjištění, zdali se nenachází pod vlivem OPL. Svým charakterem se jedná o orientační testování. Monitoring má přesné náležitosti a provádí se na zdravotních střediscích jednotlivých organizačních jednotek, může se jednat o náhodný monitoring, periodický, případně o cílený. Ten se provádí tehdy, existují-li důležité okolnosti, které naznačují, že vězňená osoba je pod vlivem nedovolených látek. Takovými skutečnostmi mohou být například písemná upozornění ze strany jiných vězňených osob, komunikace s vězňenou osobou ze strany odborného personálu atd. Po provedení testu a následného potvrzení pozitivitu akreditovaným pracovištěm, jsou vůči dané osobě zpravidla zahájeny úkony trestního řízení.

Jak již bylo zmíněno výše, ve vztahu k vězňeným osobám jsou tyto úkony v kompetenci pověřeného orgánu vězeňské služby. Cílem celého šetření je především snaha zjistit, jakým způsobem došlo k aplikaci nedovolených látek vězňenými osobami, případně jak se tyto látky do věznice dostaly. De facto by v ideálním případě měl být zjištěn celkový tok nepovolené látky do areálu věznice či vazební věznice až po jeho zneužití koncovým uživatelem - vězňenou osobou. Jsou-li následně konstatovány skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání konkrétní osoby, je celá věc postoupena (se souhlasem místně příslušného dozorového státního zástupce okresního, popř. krajského státního zastupitelství) policii ČR k dalšímu opatření.

V této souvislosti je důležité zmínit skutečnost, že pozitivita vězňené osoby na OPL ještě nemusí znamenat, že se jedinec dopouští protiprávního jednání, za které bude potrestán trestní sankcí. Velkou roli v této věci hraje přístup a náhled soudů a státních zastupitelství v jednotlivých regionech. Většinou je uplatňován princip, kdy jednorázová pozitivita na OPL vězňenou osobou by měla být posuzována jako

¹ Za rok 2015 bylo zaznamenáno 46 nálezů OPL, z toho 18 případů THC, 18 případů amfetamin pervitin, 10 případů benzodiazepiny (údaje k 31. 8. 2015, pozn. autorů). Příkladně ve věznicích na Slovensku byl v roce 2015 zaznamenán průnik omamných a psychotropních látek do věznic ve 12 případech, u mobilních telefonů to za stejné období bylo 22 ks mobilních telefonů a 21 SIM karet. Zvjs.sk [online]. [cit. 6. 3. 2017]. Dostupné z: [http://www.zvjs.sk/dokumenty/rocenky/rocenka_2015\(1\).pdf](http://www.zvjs.sk/dokumenty/rocenky/rocenka_2015(1).pdf).

kázeňský přestupek ve smyslu zákona o výkonu trestu odnětí svobody či výkonu vazby (mj. i s ohledem na subsidiaritu trestní represe, užití principu proporcionality atp.). K tomuto názoru se opakovaně přiklonil i Nejvyšší soud ČR, jenž rozhodoval o dovoláních vězňených osob postižených trestní sankcí. To v praxi, zneužije-li vězňená osoba jednorázově OPL, půjde namnoze o jednání, které nedosahuje takového stupně společenské škodlivosti, aby zakládalo jeho trestní odpovědnost, respektive není způsobilé zmařit účel výkonu trestu odnětí svobody či výkonu vazby. V tomto směru jsou totiž předmětná jednání kvalifikována Pověřeným orgánem VS ČR jako porušení ustanovení § 337 odst. 1 písm. g) či h) trestního zákoníku.

Přestože jsou tyto závěry justice respektovány, je na místě zmínit, že mnohdy samotný uložený kázeňský trest vězňené osoby nemusí vést k jejímu dostatečnému uvědomění si závažnosti spáchaného jednání a vlastní kázeňský trest nemusí mít požadovaný „nápravný“ efekt, který by napomáhal eliminaci tohoto protiprávního jednání vězňených osob a tím ke snížení počtu OPL ve vězeňských zařízeních. O trestný čin by se jednalo v případě, kdy by zneužívání nepovolených látek vězňenou osobou bylo opakované, soustavné a ohrožovalo by samotný účel nebo výkon trestu odnětí svobody či účel nebo výkon vazby. Bližší interpretaci k tomuto však nenalezneme, jelikož se vždy jedná o individuální posouzení skutkového děje a samotnou závažnost jednání je třeba zohlednit podle povahy, rozsahu, intenzity, délky jeho trvání a následku ve vztahu k porušení zájmu chráněného shora citovaným ustanovením § 337 odst. 1 písm. g) či h) trestního zákoníku. Nicméně v řadě případů došlo ze strany soudů k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody vězňené osobě za opakované zneužití OPL vězňenou osobou a mnohdy i se zařazením do přísnějšího typu věznice. Uložené tresty se pohybují v řádu měsíců, let spíše sporadicky. V dané oblasti je obecně velmi složité pro Vězeňskou službu odhalit, jakým způsobem a prostřednictvím koho se tyto nepovolené látky dostávají do vězeňských zařízení, neboť samotní vězni často tendenčními a ryze účelovými výpověďmi nepřispějí k odhalení těchto mechanismů či konkrétních i civilních osob. Velmi „populární“ jsou jejich vyjádření, že vědomě žádnou nepovolenou látku neužili, že se je naprosto evidentně snažil někdo (přirozeně bez konkretizace takovéto osoby) snažil zdiskreditovat či jinak poškodit (např. přimícháním metamfetaminu do kávy atp.). V neposlední řadě ve spojení s detekcí omamných a psychotropních látek je nutné upozornit i na finanční prostředky, které se samotným procesem detekce souvisí. Jde o finanční prostředky na nákup testovacích baterií v jednotlivých organizačních jednotkách vězeňské služby a dále pak o finanční částky na laboratorní rozbor akreditovaným pracovištěm.

Násilí vězňených osob

Dalším významným bodem, který souvisí s činností pověřeného orgánu vězeňské služby, je odhalování násilí mezi vězňenými osobami. Násilí ve vězeňských zařízeních je velmi specifické a navíc lze konstatovat, že existují rozdíly mezi násilím u mužů a u žen. Rozdíl je většinou v intenzitě brachiální agrese a též v možných následcích, které násilné jednání může vyvolat. Snahou pověřeného orgánu vězeňské služby je v co největší míře zabraňovat vzniku násilných projevů mezi vězni, avšak v souvislosti s přeplněností věznic se to ne vždy daří.

Vězeňská služba v rámci interních předpisů věnuje pozornost určitým skupinám vězňených osob, které mohou být násilím více ohroženy a třídí je do různých

kategorií. Ty si kladou za cíl chránit jedince před násilnými projevy jiných vězňených osob a zamezit tak projevům, které jsou pro hladký průběh výkonu vazby, či výkonu trestu odnětí svobody, důležité. Příkladně v roce 2015 bylo zaznamenáno celkem 524 případů fyzického násilí mezi odsouzenými, v případě kategorie mladistvých šlo o 46 případů, což je třikrát více případů než u odsouzených v typu věznice se zvýšenou ostrahou (pro lepší orientaci lze uvést, že počet mladistvých ve výkonu trestního opatření nepodmíněného trestu odnětí svobody osciloval ve sledovaném období kolem 100, zatímco počet odsouzených ve zvýšené ostraze se pohyboval kolem 1050). Po prošetření věci je pak důležité rozhodnout, jak bude ve vztahu k napadené osobě, či k aktérům násilí postupováno.

Zde se nabízí možnost jejich přemístění do jiné organizační jednotky vězeňské služby s cílem co možná nejvíce eliminovat další vznik jednání násilného charakteru mezi vězňenými osobami. Cílem této rotace vězňených osob je kromě výše uvedeného i znemožnění vzniku násilných skupin, které by pak v rámci druhého života vězňených osob vytvářeli velmi negativní podmínky v jednotlivých odděleních, kde jsou vězňené osoby ubytovány. Povinností vězeňské služby v této oblasti je především ochrana odsouzených vůči neoprávněnému násilí a ponižování lidské důstojnosti. Tato povinnost je právně ukotvena v příslušných zákonných předpisech a prováděcích vyhláškách upravující oblast výkonu trestu odnětí svobody a výkonu vazby, kterými má vězeňská služba zabezpečit důstojný průběh trestního opatření nepodmíněného trestu odnětí svobody či výkonu vazby vůči vězňeným osobám.

Ovšem i zde mají tato opatření své limity, a to především v souvislosti s násilím mezi vězňenými ženami, či specifickými skupinami vězňených osob (trvale pracovní nezařaditelní odsouzení), neboť ne každé vězeňské zařízení disponuje možnostmi umístění daného jedince, či jedinců do jejich organizační jednotky vězeňské služby. Jde především o specifikaci vězeňských zařízení, jako například možnost umístění osob v typu věznice s dozorem, ostrahou, trvale pracovní nezařaditelných, se specifickými stravovacími nároky apod. Zvyšující se napětí mezi vězňenými osobami a jejich agresivní projevy mohou souviset s faktem, že Vězeňská služba ČR v současné době čelí především problémům s přeplněností vazebních věznic a věznic. Tato skutečnost může hrát významnou roli, neboť nedostatek prostoru pro vězňené osoby zvyšuje tlak na osobnost vězňených osob a tento tlak mnohdy vyúsťuje v násilné projevy mezi těmito subjekty. Pro dokreslení uvedených faktů zde uvádíme několik ukazatelů týkajících se počtu vězňených osob před a po dílčí amnestii prezidenta republiky z 1. 1. 2013:

- před dílčí amnestií exprezidenta ČR bylo ve věznicích celkem 22 612 vězňených osob (k 31. 12. 2012), naplněnost výkonu trestu odnětí svobody cca 109 %,
- amnestováno bylo celkem 6 442 vězňených osob, celkový stav vězňených osob k 31. 1. 2013 byl 16 160, naplněnost výkonu trestu odnětí svobody cca 74, 5 %,
- počet vězňených osob k 14. 2. 2017 byl 22 688, naplněnost výkonu trestu odnětí svobody cca 112,4 %,
- predikce naplněnosti pro výkon trestu odnětí svobody není optimistická, očekává se kontinuální nárůst počtu vězňených osob („prolomena“ kapacita 4 m² v typu věznice s dozorem a ostrahou),
- koncepce vězeňství do roku 2025 zohledňuje mj. danou problematiku, zamýšleny výstavby nových ubytovacích kapacit v rámci stávajících vězeňských zařízení

v kratším časovém horizontu, případně využití nepoužívaných objektů ve vlastnictví státu.

Monitorování extremismu ve věznicích

Z uvedeného textu vyplývá, že vězeňské prostředí není hermeticky uzavřené, a tudíž do něj pronikají i informace a témata rezonující celou společností. Mezi ty patří i problematika extremismu, kterou je třeba důsledně monitorovat a analyzovat. Zde se jeví jako žádoucí sledování aktivit odsouzených v této oblasti, a to právě ze strany pověřeného orgánu VS ČR. Podpora uvězněným osobám ze strany extremistického uskupení, snaha o získávání nových příznivců extremistických myšlenek atd., to vše jsou velmi důležité skutečnosti, kam by měla směřovat zvýšená aktivita pověřeného orgánu VS ČR. Podpora extremistické organizace může mít mnoho forem, jde například korespondenční podporu, zasílání různých tiskovin, letáků, jež mohou sloužit jako aktivizační nástroj extremistické scény ve vězeňském prostředí. V korespondenci se často objevují různé znaky, symboly, zkratky a jejich znalost pracovníky VS ČR přispívá k efektivnějšímu mapování aktivit extremistů ve věznicích.

Hovoří-li se o extremismu, tak je třeba říci, že tento pojem není přesně definován. Lze však konstatovat, že o extremismu obvykle hovoříme v souvislosti s nějakou ideologií, nebo aktivitou, která je ve své podstatě činností směřující proti stávajícímu politickému systému s cílem jeho likvidace. (Charvát, 2007).¹ Miroslav Mareš pak o pojmu extremismus hovoří jako o vyhraněných ideologických postojích, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačující se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. (Mareš, 2010)²

V současné době se extremismus dělí na pravicový a levicový, byť jde o dělítko velmi nepřesné. Základním myšlenkovým východiskem pravicového extremismu je rasismus, projevující se jako přesvědčení o „biologické výjimečnosti a převaze“ bílého etnika. Odrazem přesvědčení o nerovnosti ras je otevřené pohrdání a nepřátelství vůči lidem jiné barvy pleti, odpor proti jiným etnikům apod. K tomu přistupuje i averze ke kulturním, sociálním, náboženským a dalším odlišnostem zahraničních, zvláště mimoevropských národností. Naproti tomu příznivci levicového extremismu se pokouší o vytvoření společnosti, v níž by panovala naprostá rovnost a mezi jejímiž členy by byly vzájemné harmonické vztahy založené na principu sounáležitosti, tolerance, dobré vůle a obětavosti. Realizace této představy by vyžadovala zrušení všech dosud existujících států, likvidaci hierarchického uspořádání společnosti a odstranění ekonomických rozdílů. (Chmelík, 2002)³

Nelze tvrdit, že takové aktivity jsou doménou pouze pravicových extremistů, i osoby z opačného extremistického spektra vyvíjí aktivity na podporu uvězněných osob. Tato aktivita je nejenom písemná, jak již bylo uvedeno, ale objevuje se i ve

¹ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007, s. 8–9. ISBN 978-80-7367-098-6.

² MAREŠ, M.; SVOBODA, I.; STEHLÍK, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*. Praha: MO ČR – OKP, 2011, 7–9. ISBN 978-80-7278-568-1.

³ CHMELÍK, Jan. *Symbolika extremistických hnutí*. Praha: Armex, 2002, s. 6-9. ISBN 80-86244-14-8.

virtuálním prostředí internetu, především na specifických webech, případně na sociálních sítích. Na podporu uvězněných extremistů konají i různá shromáždění před danými organizačními jednotkami vězeňské služby (např. hlukové demonstrace).¹

Pro veškeré zaměstnance Vězeňské služby ČR je nezbytné umět se v dané problematice orientovat a alespoň rámcově znát znaky, rétoriku, symboliku a vývoj extremistické scény na našem území. K prohlubování znalostí z tohoto oboru slouží školení, která se periodicky v kalendářním roce přednáší ostatním zaměstnancům vazebních věznic a věznic. Tuto činnost realizují Pověřené orgány vězeňské služby. Zde je však nutné konstatovat, že jejich povědomost není mnohdy na vysoké úrovni a i způsob předávání informací zaměstnancům vězeňských zařízení neodpovídá požadavkům, které by taková školení měla splňovat. Proto je důležité věnovat se oblasti vzdělávání tohoto personálu na jiné úrovni. Vzhledem k uvedenému bylo nutno, aby vězeňská služba reagovala na daný stav a zprostředkovala systém vzdělávání v této oblasti, a to jak pro pověřené orgány vězeňské služby, tak i pro odborné zaměstnance vězeňských zařízení. Odbornému vzdělávání zaměstnanců VS ČR se v této souvislosti věnuje Policejní akademie ČR v Praze, kde probíhá specifický kurz, který je na projevy extremismu ve vězních zaměřen. Dalším důležitým markantem, kterému je třeba v souvislosti s projevy extremismu ve věznicích věnovat pozornost, je otázka tetování vězňených osob. Tetování samo o sobě je určitým symbolem, který může leccos o vězňených osobě zaměstnancům sdělit. Navíc může sloužit i jako určitý charakteristický znak, nebo jako znak příslušnosti k nějaké skupině, extremistickou scénou nevyjímaje.

Jako zásadní se v souvislosti s projevy extremismu ve věznicích jeví spolupráce s ostatními bezpečnostními sbory, které se danými projevy ve společnosti zabývají. Na této úrovni spolupracují jak pověřené orgány vězeňské služby, tak vězeňská služba obecně, především s PČR NCOZ NKBT.² Sdílení informací, vzájemná spolupráce a výměna zkušeností jsou v této oblasti zásadní a tuto spolupráci je třeba i nadále rozvíjet.

Pověřené orgány Vězeňské služby³

Účelem výkonu trestu je prostředky stanovenými zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchaní trestné činnosti.⁴ Střežení

¹ Voice of anarchopacifism [online]. [4. 7. 2017]. Dostupné z:

<https://voiceofanarchopacifists.noblogs.org/post/tag/demonstrace/>

² NCOZ NKBT – Národní centrála proti organizovanému zločinu, Národní kontaktní bod pro terorismus, pozn. Autorů.

³ Pověřený orgán VS ČR prošetřuje pouze trestnou činnost vězňených osob, trestnou činnost zaměstnanců a příslušníků VS ČR prošetřuje Generální inspekce bezpečnostních sborů, naproti tomu např. v rámci Slovenska působí Preventívno – bezpečnostná služba, prošetřující mimo jiné i méně závažnou činnost zaměstnanců a příslušníků tamní vězeňské služby, zvjs.sk: informační portál zboru Váženskej a justičnej stráže [online]. [6. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.zvjs.sk/index.php?o-zbore-vezenskej-a-justicnej-st>

⁴ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

odsouzených, dozor nad nimi, metody zacházení s odsouzenými a stanovené podmínky výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „výkon trestu“) zajišťuje vězeňská služba.¹ Vězeňská služba vznikla dne 1. 1. 1993 nabytím účinnosti zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů, čímž došlo k zániku tehdejšího Sboru nápravné výchovy České republiky. Ustanovení § 2 odst. 1 a 2 citovaného zákona definuje hlavní úkoly vězeňské služby, mezi něž patří především správa a střežení věznic, vazebních věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence, střežení, předvádění a eskortování vězňených osob, zajišťování pořádku a bezpečnosti v budovách soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti České republiky apod.

Z hlediska kriminálního chování vězňených osob v průběhu jejich výkonu vazby, trestu odnětí svobody či výkonu zabezpečovací detence v souladu s trestním řádem objasňuje a prověřuje vlastními pověřenými orgány tuto trestnou činnost. Konkrétní rozsah působnosti policejních orgánů vězeňské služby je determinován ustanovením § 12 odst. 2 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, přičemž tato působnost se váže výlučně na skutky spáchané vězňenými osobami ve věznici, vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence. Další specifika v oblasti postupu policejního orgánu vězeňské služby v trestním řízení stanoví interní akt řízení generálního ředitele vězeňské služby.

Zde je namístě uvést, že oprávnění k provádění úkonů trestního řízení se vztahuje toliko na fázi před zahájením trestního stíhání (obvinění) dle § 160 odst. 1 trestního řádu. Vyšetřování trestné činnosti je v gesci orgánu Policie České republiky (dále jen „policie ČR“), kterému policejní orgán vězeňské služby postupuje věc k dalšímu opatření, respektive k zahájení trestního stíhání, jsou-li po předchozím prověřování zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a že jej spáchala konkrétní vězňená osoba. Kooperace jednotlivých policejních orgánů již v průběhu části přípravného řízení trestního před zahájením trestního stíhání je velmi důležitá, jelikož policejní orgán vězeňské služby shora uvedenou pravomoc k vězňeným osobám „obdržel“ relativně nedávno (geneze viz níže) a mnohdy je v sofistikovaně páchané trestné činnosti vězňených osob potřeba rad a doporučení od zkušenějších policejních orgánů (zejména policie ČR) i dalších orgánů činných v trestním řízení.

Neméně významným úkolem vězeňské služby je se ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů podílet na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků vězeňské služby a občanských zaměstnanců zařazených k výkonu práce ve vězeňské službě spáchané při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů.²

Oddělení prevence a stížností vazebních věznic a věznic

Součástí organizační struktury každé z věznic a vazebních věznic je oddělení prevence a stížností, v jejímž rámci jsou zařazeni pověřené orgány vězeňské služby. Celkový počet systemizovaných služebních míst je 156 pověřených orgánů ve věznicích a vazebních věznicích a 9 pověřených orgánů působících v odboru

¹ Tamtéž.

² Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ve znění pozdějších předpisů.

kontroly Generálního ředitelství VS ČR, který je metodickým a kontrolním orgánem se sídlem v Praze. Systemizované počty pověřených orgánů jsou odvislé od velikosti příslušné věznice či vazební věznice, její profilace a struktury, počtu vězňených osob a dalších faktorů. Oddělení prevence a stížností mají ve věznicích a vazebních věznicích nezastupitelnou roli a jsou přímo podřízeny řediteli věznice či vazební věznice. Přestože je jejich primární činností předcházení, odhalování, dokumentace a prověřování trestné činnosti vězňených osob, tato oddělení jsou odpovědná za další agendy vztahující se k působnosti věznice i vazební věznice, například:

- přijímá oznámení či poznatky nasvědčující podezření ze spáchání trestné činnosti příslušníků a občanských zaměstnanců vězeňské služby zařazené k výkonu služby či práce v příslušné věznici či vazební věznici a tyto postupuje v souladu s trestním řádem věcně a místně příslušné Generální inspekci bezpečnostních sborů,
- spolupracuje v mezích své působnosti s orgány činnými v trestním řízení, případně s dalšími institucemi, přičemž na základě zákonných zmocnění vyřizuje dožádání těchto orgánů,
- v souladu s platnými právními a interními předpisy vězeňské služby eviduje, zpracovává a vyřizuje stížnosti a oznámení týkající se působnosti věznice či vazební věznice (stížnosti vězňených osob, civilních osob ve věci vězňených osob, podání zaměstnanců věznice či vazební věznici),
- prověřuje všechny mimořádné události vymezené příslušným interním aktem řízení generálního ředitele vězeňské služby, jakož i další události ve věznici či vazební věznici vymykající se běžnému chodu věznice nebo vazební věznice, na základě rozhodnutí ředitele věznice či vazební věznice,
- zásadním způsobem se podílí na zajišťování vnitřní a vnější bezpečnosti ve věznici či vazební věznici a shromažďuje a vyhodnocuje poznatky týkající se komplexní bezpečnosti věznice či vazební věznice,
- je součástí poradních orgánů ředitele věznice či vazební věznice, např. bezpečnostní komise, krizový štáb i další komise,
- zpracovává pravidelná hlášení a statistiky týkající se bezpečnostní problematiky ve věznici, stížnostní agendy, trestné činnosti vězňených osob a zaměstnanců věznice či vazební věznice,
- provádí kontrolní činnost ve smyslu příslušných právních a interních předpisů vězeňské služby (průběžné, operativní kontroly).

Geneze vývoje Pověřeného orgánu Vězeňské služby ČR

Jak již bylo uvedeno výše, právní rámec pověřeného orgánu vězeňské služby je dán zejména zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platných zněních a rovněž souvisejícími obecně závaznými právními předpisy a příslušnými podzákonnými normami. Pověřenými orgány vězeňské služby jsou příslušníci vězeňské služby podléhající zákonu č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Z pohledu vývoje činností pověřeného orgánu zvláště v intencích jeho pravomocí a působnosti hrál zásadní roli vznik samostatného bezpečnostního sboru

- Generální inspekce bezpečnostních sborů. Do nabytí účinnosti zákona č. 341/2011 Sb., o generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, do 31. 1. 2011, byly pověřené orgány vězeňské služby kompetentní k objasňování a prověřování trestné činnosti příslušníků vězeňské služby, v případě trestné činnosti jejich občanských zaměstnanců to byla policie ČR. Většinou se jednalo o trestné činy vojenské, jež jsou v současně platné právní úpravě definovány v hlavě dvanácté trestního zákoníku, případně to byly skutkové podstaty trestných činů souvisejících s pravomocí úřední osoby, tehdy veřejného činitele. Pro pověřené orgány vězeňské služby znamenala úprava jejich věcné příslušnosti a pravomocí principiální změnu, která v sobě nesla mj. enormní nárůst nápadu trestné činnosti vězněných osob oproti nápadu trestné činnosti příslušníků vězeňské služby, rozšíření škály skutkových podstat trestné činnosti (zasahující do většiny hlav vymezených zvláštní částí trestního zákoníku), složitější objasnitelnost často latentní kriminality, nezbytné řešení nedostatečného personální obsazení pověřených orgánů vězeňské služby, potřebu nastavení nového systému vzdělávání policejních orgánů vězeňské služby v oblasti trestního práva (hmotného i procesního), kriminalistických technik a taktik, návykových látek (zejména OPL), extremismu a řady dalších oblastí.

Závěr

Příspěvek si klade za cíl poukázat na druhy protiprávního jednání vězněných osob, se kterými je možno se v současné době ve vazebních věznicích a věznicích setkat. Jde o specifické protiprávní jednání, které je z pravidla omezeno na ohraničenou oblast, a to nejen samotnými zdi vězeňských zařízení, ale i bezpečnostními prvky na jednotlivých vězeňských sekcích. Dále se příspěvek zaměřuje na činnost Pověřeného orgánu Vězeňské služby, jeho genezi v rámci této bezpečnostní složky státního aparátu České republiky. Pověřený orgán VS ČR, dříve Oddělení prevence a stížností je v současné době policejním orgánem vůči vězněným osobám, a to jak ve výkonu vazby, tak ve výkonu trestu odnětí svobody, či zabezpečovací detence. Vězeňské prostředí je velmi specifické a i činnosti, se kterými je možno se v těchto zařízeních setkat, případně, které jsou objasňovány Pověřeným orgánem VS ČR, jsou oproti společnosti mimo vězeňská zařízení odlišné. V první řadě jde většinou o průnik nedovolených věcí do věznic, jako mobilních telefonů, záznamových zařízení apod. Avšak mnohem závažnějším problémem se jeví průnik a užívání omamných a psychotropních látek vězněnými osobami. Na tyto protiprávní jednání jsou pak velmi často navázány projevy násilné povahy vězňů, jejichž počet se v poslední době dlouhodobě zvyšuje. Tento stav je způsobem nejen výše uvedeným, ale i dalším, velmi zásadním problémem VS ČR, kterým je přeplněnost vazebních věznic a věznic. I na tuto oblast se stať věnovaná protiprávní činnosti vězněných osob zaměřuje a poskytuje základní vzhled do oblasti přeplněnosti vězeňských zařízení.

Literatura

- CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007, s. 8-9. ISBN 978-80-7367-098-6.
- MAREŠ, Miroslav; SVOBODA, I., STEHLÍK, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*. Praha: MO ČR - OKP, 2011, 7-9. ISBN 978-80-7278-568-1.

CHMELÍK, Jan. *Symbolika extremistických hnutí*. Praha: Armex, 2002, s. 6-9.
ISBN80-86244-14-8.

<https://voiceofanarchopacifists.noblogs.org/post/tag/demonstrace/>

<http://www.zvjs.sk/index.php?o-zbore-vezenskej-a-justicnej-st>

http://itepllice.cz/zpravy_bude_v_probostove_veznice.html

http://sumpersky.denik.cz/zpravy_region/veznici-v-kralikach-lide-v-referendu-jasne-odmitli-20161129.html

<http://pardubicky.denik.cz/zlociny-a-soudy/vecny-boj-odsouzeni-se-vyfotili-v-pardubicke-veznici-20140324.html>

[http://www.zvjs.sk/dokumenty/rocenky/rocenka_2015\(1\).pdf](http://www.zvjs.sk/dokumenty/rocenky/rocenka_2015(1).pdf)

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Statistické údaje vycházející z interních aktů VS ČR – např. svodná hlášení apod.

